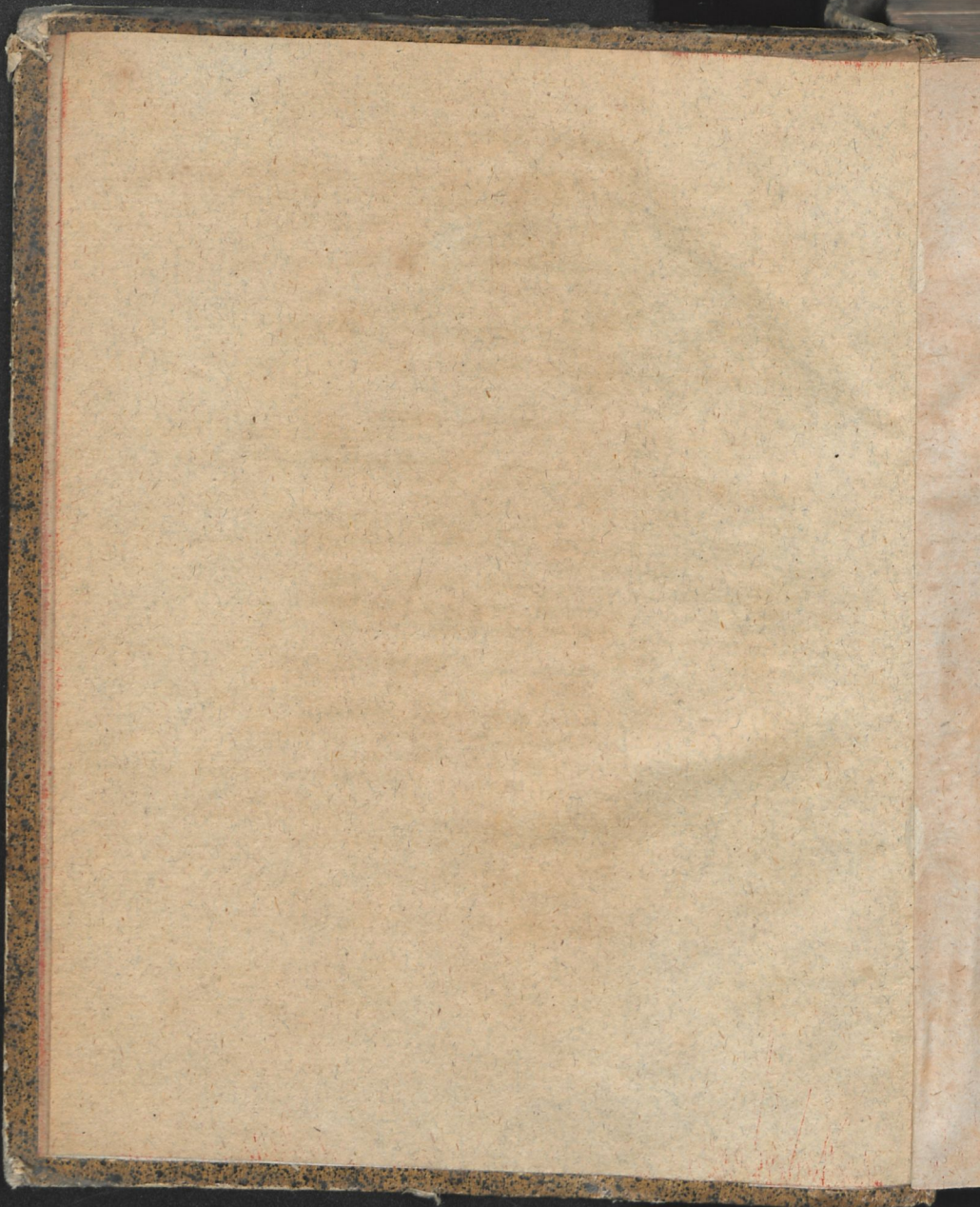




Am F
ll



17
15
DE
VATICINIIS NON CERTIS
NISI OBSCVRIS.

DISSERIT
ATQVE SIMVL
VIRIS DOCTISSIMIS ATQVE ORNATISSIMIS
NOBILISSIMO

V. B. GLANDORFF

RIGA-LIVONO,

GENEROSO

I. A. DE BREMEN

BREMENSI,

NOBILISSIMO

I. CLAVSSEN

SONDERBVURGO-SLESVICENSI,

IAM ITER IN PATRIAM PARANTIBVS IVBENTE COLLEGIO,

QVOD

PRAESIDE

VIRO CLARISSIMO DOCTISSIMO

PAVLO IACOBO BRVNS

PHILOSOPHIAE DOCTORE IN ACADEMIA IENENSI SOCIET. DVC.

TRIV. SODAL. ORD.

LITTERIS HVMANIORIBVS ET EXERCITATIONIBVS
DISPVTORIIS OPERAM NAVAT,

FAVSTA QVAEVIS PRECATVR

AVCTOR

PAVLVS MVMSEN

SONDEREVURGO-SLESVICENSIS.

LITTERIS STRAVSSIANIS.



VATICANUS NON CERTIS

NISI OBSCURIS

DISSERT

VIRIS DOCTISSIMIS ATQUE ORACISSIMIS

NOBILISSIMO

V. B. GLANDORFF

RECTORO

L. A. DE BREMEN

NOBILISSIMO

I. GLAVSSEN

IAM ITER IN ITALIA M. FABRIUS HYDRIE COLLEGI

ORON

RECTORO

PAVLO FACTO BRUNS

PHILOSOPHIAE RECTORO

DE M. FABRIUS

LITTERIS NUMEROSIS ET EXCITATIONIBUS

DISPUTATIONIS ORAM NATA

AVSTA QUAEVIS RECTURA

P. A. L. V. S. M. V. M. S. E. N.

RECTORO

LITTERIS STRASSBURG





[Faint, illegible text from the reverse side of the page is visible through the paper.]



Sunt sine dubio vaticinia, quae in sacra scriptura continentur, maximaque iam ex parte consecutionem experta sunt, magnum pro huius libri diuinitate documentum. Haec est ratio, quare ii, qui sacram scripturam vt mere humanum librum venditare cupiunt, illa quoque aggrediuntur, quum illorum stante auctoritate ipsam quoque sacrae scripturae diuinitatem firmo niti fundamento negare non possint. Varia igitur contra illa obiicientes alii alia argumenta adhibent, quae vero hic omnia excutere nobis non est propositum. Illis tantum respondere conabimur, quibus vaticiniorum obscuritatem reprehendere placet, atque ex ea contra sacrae scripturae diuinitatem disputant. Aiunt nimirum, quod vaticinia tam obscure sint expressa, vt ad varia facta possint applicari. Hoc maxime falsum esse, iam non vrgebimus, quum vnicuique, qui vaticinia cum aliqua tantum attentione perpendit, patebit. Deinde varia sunt argumenta, quae necessitatem vaticiniorum obscurorum euincunt. Nos hic etiam argumentum quoddam ad aduersariorum sententiam debilitandam adhibemus. Ostendemus nimirum, vaticinia quaedam per suam naturam debere aliquid obscuri in se continere. In tuenda vaticiniorum





rum auctoritate meritissimus Lilienthal praeter alia etiam nostrum argumentum P. I. C. V. §. 70. adduxit, vaticinia nimirum esse eiusmodi, vt clarior praedictio ipsorum impletionem impediuisset, licet vltiorem sententiae expositionem non addiderit. Reticuissimus virum illum doctissimum, quum dissertatiuncula confecta liber in nostras manus peruenerit, nisi huius auctoritate muniri deberemus contra summe reuerendum Dietelmaierum, cui periculosa videtur esse sententia et erronea, vt ex ccl. Kraftii Biblioth. theol. vidimus. Ceterum meditata nos non legisse Dietelmaieriana dolemus. Non quidem ii sumus, qui vires nostras huic negotio sufficere putamus, attamen, quid valeant humeri, experiemur, quod, vt non in malam partem accipiat, ab aequis lectoribus speramus.

§. II.

Praedicitur aliquid, si dicitur futurum esse, licet nondum existat. Id quod vero praedicitur, etiam praecognosci debet. Qui enim euentum quendam futurum non praecognoscit, nec illum praedicere potest. Potest vero omnino aliquid praecognosci, quum omnes futuri in mundo euentus veritatem habent determinatam, quae quidem est ratio sufficiens praescibilitatis.

§. III.

Praediciuntur vero vel necessariae in mundo mutationes per nexum mechanicum semel constitutum existentiam consequutur, vel mutationes in entibus spontaneis et liberis contingentes. Mutationes prioris generis homines fugiunt vel absolute spectatos vel relative spectatos. Si prius, ab homine quidem non cognoscuntur, attamen ab ente superiori, quod leges mutationum mundi iam semel constitutas penetrat, perspicere possunt, quum in se sunt cognoscibiles. Si posterius, hunc vel illum hominem tantum fugiunt. Sic e. g. astronomiae periti coeli phaenomena singularia praedicere possunt, quae alios huius
artis

artis ignaros latent, quamvis culpa non in his mutationibus resideat, quippe quae omnibus cognoscibiles sunt, sed in ipsa hominum ignorantia. Mutationes vero posterioris generis, quae contingenter fiunt, nullus unquam homo cum certitudine praecidere ac praedicere potest. Hae enim a libero hominum arbitrio dependent, qui se hoc et alio modo pro lubitu determinare possunt.

§. IV.

Vaticinium latissime sumtum est praedictio futurorum; latius vero, talium, quorum rationes a nobis actu non cognoscuntur. *Vaticinium* stricte sumtum est praedictio futurorum contingentium, quae se referunt ad actiones hominum liberas. In sequentibus nobis de posteriori sermo erit, donec indicemus, vel strictius vel strictissime vocem esse sumendam. At hic nondum decisum sit, 1) quinam sit praedicens, 2) utrum etiam vaticinium postea existentiam consecutum sit, nec ne? Fac adesse, qui noua bona futura denuntiare velit, torquere et volvere spirantes oculos, ad dimidium aperire os magna sonaturum, uti nouus Prometheus modo pallore circumfundi, modo exhilaratum apparere, sese vertere in varias formas, tandem effutire verba quaeuis tibi prospera praefagientia. Forsan spes, si quam concipis de eiusmodi hominis vaticinio, te faller, nec te adeo prosperum in posterum senties, uti praedicens voluit. Sed quid impedit, quo minus vaticinatum fuisse dixeris, seu vaticinium prodidisse, quod latissimo sensu et latiori et stricto tale habendum est. Qui rusticis praedicit solis obscurationem, vaticinium prodiit sensu latiori. Tantum ex modo data generali vaticinii notione iam nobis liceat disputare. Eo enim modo, quae per naturam stabiliuntur vaticinii, ad quaeuis genera applicari possunt.



§. V.

Libertate a Deo praediti sumus. Per illam nos ad illud inter plura possibile determinamus, quod nobis maxime arridet. Illud, quod nobis ut bonum maius repraesentamus, et in cuius respectu contrarium ut malum a nobis cogitatur, hoc maxime inter plura eligibilia nobis arrideat necesse est. Repraesentationes boni malive distinctae sunt motiva. Ergo si libere agimus, per motiva nos determinamus.

§. VI.

Fingamus, vaticinia edi de futuris contingentibus, quae ad liberas actiones relationem habent. Quum haec actiones nondum perpetratae sint, atque a libertate entis dependeant, aliter illud ens se determinare potest, quam ab altero praedictum fuit. Si igitur quis vaticinatur, nos hoc vel illud acturos esse hoc vel illo modo, ipsa haec praedictio potest nos mouere ad hanc nec aliam actionem suscipiendam. Possumus nimirum per libertatem, qua gaudemus, vel ita agere, uti ab illo praedictum fuit, vel contrariam praedictae suscipere actionem, ob id ipsum, quoniam praedicta fuit. Fac e. g. alterum, qui odio in me fertur, praedixisse, me non redditurum esse, quod quis in mutuum mihi dedit. Tunc ego, quamvis alias non reddidissem, ob id ipsum, quoniam inimicus hoc de me praedixit, illud reddere possum, in eum nimirum finem, ut illi praedictio sua falsa opprobrio sit. Habes hic exemplum, ubi is, de quo vaticinium datum est, contrario modo egit, ac alter de illo praedixerat.

§. VII.

Quis igitur non perspicit, vaticinium editum posse fieri motivum, aliter nos determinandi, quam determinavimus, vaticinio haud edito. Hoc enim si non editum esset, actio-

actiones nostras secundum motiua in mente obuia direxissimus. Iam vero, quum alius praedixit, nos ad hanc nec aliam actionem determinatum iri, ex hac ipsa praedictione illius motiuum nouum et praeualens sumere possumus, ita nos determinandi, vti illo vaticinio omisso nos non determinauissimus (§. praec.).

§. VIII.

Clare exprimitur nobis vaticinium, si illud de nobis dictum iudicamus. *Obscure* vero nobis exprimitur, si non de nobis dictum iudicamus.

Coroll. Quod si igitur ita actio praedicta fuit, vt ipsa illius praedictio fiat motiuum suscipiendae actionis, clare vaticinium expressum est. Alias enim nulla esset ratio, quare ex illo motiuum hauriretur ad eiusmodi actionem perpetrandam, cuius contrariam haud facta praedictione suscepissimus.

Schol. Obscuritas vero vaticinii non infert, vt perpetrata actione illa praedicta non esse affirmari debeat. Aliud enim est obscuritas illius ante impletionem, et aliud post illam. Illud obtinere potest, quamuis hoc non sit. Nobis tantummodo sermo est de obscuritate vaticinii, antequam consequutionem expertum est, cum qua quidem claritas vaticinii post impletionem illius probe consistere potest. Sic vaticinia, quae in veteri Testamento continentur, tunc temporis viuentibus adhuc obscura erant, quum nostro tempore post eorum impletionem maxima gaudeant claritate.

§. IX.

Fallit vaticinium, si non fit, quod fore dictum fuit. Quod si igitur ex praedictione alterius motiuum sumo ad contrariam illi suscipiendam actionem, alterius vaticinium de actionibus meis fefellit.



Si clare exprimitur, fallere potest vaticinium. Dicere enim mecum possum: Hem ille praedixit mihi, me hoc facturum esse. Sed quid? num libertas mihi concessa esset, si plane non possem recedere. Volo et praedicenti et aliis ostendere, me esse liberum, et magis praedicientem rebus suis consuluisse, si non tam aperte de mea suscipienda actione statuisset. Nam iam quum sciam, quid optet, quod agam, volo agere contra ipsius voluntatem, ut quilibet perpiciat, meum esse, ut agam hoc et non illud, et non alterius. Quod si iam facio, vaticinium alterius fallit. (§. 8. 7.).

§. XI.

Fallere igitur potest vaticinium, et quod fallere possit, de eo ratio latet in ipso clare expresso vaticinio, quatenus hoc clare expressum est. Quod si enim non clare expressum est vaticinium, nec alius inde motiva sumere potest aliter agendi, quam vaticinio haud facto fecisset, quum nulla ratio addit, quod in se illud vaticinium applicet (§. praec. 8. 7.).

Schol. Hic vero probe notandum est, nobis tantum sermonem esse de possibilitate. Quare diximus, fallere posse vaticinium ob claritatem expressionis. Haud enim negamus, dari etiam casus, quod non fallat vaticinium, etiamsi cum maxima claritate, quantum quidem nobis de eo iudicare licet, et prolatum sit. In eiusmodi autem casu, si Deus illud vaticinium edit, statuendum est, illum certo praevudisse, hominem eum, de quo aliquid vaticinatus est, non acturum esse contra vaticinium, quamvis de se dictum cognoverit. Sic Christus Judae clare praedixit, illum eius fore proditorem. Hic vero claritas vaticinii obesse non potuit, quum 1) Christus certo praevudidit, Iudam nihilominus facturum esse, quamvis illi praediceret, 2) Iudas inde motivum aliter agendi sumere non potuit, quia credidit, Christum facile



facile hostium manibus euasurum esse, eoque modo sine Christi detrimento pecuniam, cuius admodum cupidus erat, sibi colligere posse, yti ex circumstantiis satis apparet.

§. XII.

Quod si vaticinium obscure exprimitur, fallere illud potest, si quidem praedicens haud necessaria gauisus fuit scientia ad praedicendum. Non igitur eius ratio latet in ipso vaticinio qua tali, seu quatenus obscure expressum fuit, sed potius in eius, qui praedixit, ignorantia.

§. XIII.

Certum est illud, quod non alio modo se habet. Inde patet, incertum esse illud, quod aliter se habet, quam dicitur.

§. XIV.

Vaticinia sunt certa, quae non fallunt. Quod si igitur vaticinium non conuenit cum facto praedicto, seu si id non accidit, quod tamen quidam vaticinatus fuit, alio modo se habet euentus, quam ipsius praedictio, ideoque vaticinium incertum atque fallum est (§. 13. 9.).

§. XV.

In diuinis actionibus, quum Deus sit ens sapientissimum, summa concordia esse debet, consequens et antecedens sibi non repugnare. Si vero Deus diceretur vaticinatus fuisse, quod postea non euenisset, quae praecedit, praedictio et subsequens euentus sibi contrariarentur, quod Deo haud conuenit. Itaque Dei vaticinia sunt certa. Hoc alio quoque modo euincere possumus: Deus infinita gaudet intellectus perfectione, vt falli non possit. Est ille etiam veracissimus, ac mentiri non potest. Quaecunque igitur per scientiam infinitam ab eo praecognita vaticinatur, certissime ita, vt praedixit, implentur. Cui etiam bono alias vaticinia a Deo hominibus data essent, si haud consecutionem



nem experirentur? Deus nihil perperam agit. Quum ideo vaticinia non implenda sine usu essent, *Deus non nisi certa vaticinia per sapientiam edere potest.*

§. XVI.

Vaticinia quaecunque diuina dicuntur strictius vaticinia. *Vaticinia* diuina de liberis hominum actionibus vero strictissime vaticinia appelluntur. Nobis hic de postremis sermo est.

Schol. Vaticinia diuina proprie sic dicuntur. Alia enim vaticinia hoc nomen non merentur. Ad vaticinium proprie sic dictum pertinet, vt praedictum etiam certo praecognoscatur. Coniecturae igitur hominum improprie tantum vaticinia appellantur, quum hoc in illis locum non habet, vt certo homines praeuideant, quae fore dicunt. Sic politicus saepe ex antecedentibus factis has vel illas in regno mutationes concludit ac praedicat, quae tamen ob circumstantias quasdam interuenientes quamuis minimas aliter euenire possunt.

§. XVII.

Vaticinia, quae clare expressa sunt, per suam naturam fallere possunt (§. 11.). Sunt vero Dei vaticinia omnium certissima (§. 15.). Patet igitur exinde, quod *clare expressa vaticinia a Deo non semper edantur.*

Schol. Quum a posse ad esse non valet consequentia, vaticinia, quae per naturam possunt fallere, nonnunquam non fallunt. Si Deus certissime praeuidit, hominem ita acturum esse, prouti praedixerit, noua per id ipsum motiua capientem, quod actio praedicta fuerit; summa cum claritate a Deo vaticinia edi possunt, de quo exemplum attulimus *Schol.* §. XI. Si vero Deus praeuiderit, hominem semper contra vaticinium actiones suscepturum esse, vel plane nullum edit vaticinium, quoniam fallere nescium tantum dare potest (§. 15.), vel obscure exprimit (§. 8.). Quod vero Deus praeuidere possit, homi-

hominem contra quodcumque datum vaticinium acturum esse, nisi tollere velit concessam libertatem, hoc tibi concipe modo: sint contradictoriae oppositae actiones A et B, quarum tantum vna ab homine fieri possit. Deus, quum exactissima praeuisione omnium futurorum gaudet, praeuider etiam, quid praedictionem τὸν A vel τὸν B subsequatur. Clarissime praedicto τῷ A, tamen accidere potest τὸ B vti τὸ A praedicto clarissime τῷ B (§. 10. 11.), quibus quidem casibus semper aliud eueniret, quam id, quod praedictum fuit (§. 13.). Ideoque non daretur vaticinium certum, si clarissimis signis proditum fuerit (§. pr.). Quid igitur Deus, haec si praeuider: sane non potest non obscure exprimere futuram actionem, ne, si clarissime exprimatur, contraria producat.

§. XVIII.

Quod si vaticinia, quae obscure expressa sunt, fallunt, hoc fit ob finitudinem praedicens (§. 12.). Deus vero est ens infinitum nullisque laborat defectibus, qui in finitis inveniuntur. Ergo ratio, quae efficit, vt fallant saepenumero obscure expressa vaticinia, non cadit in Deum, quia quidem sublata etiam, quod obscure a Deo edita actu fallunt, tollitur. *Itaque Deus obscure exprimit vaticinia*, quoniam clare expressorum non-impletio nec ab ipso Deo impediri potest (§. 10.), ideoque edita fallerent (§. 11.), obscure vero expressa nunquam actu fallunt.

Iamiam ad vos, VIRI GENEROSE, NOBILISSIMI DOCTISSIMI, SODALES atque AMICI AESTVMATISSIMI, se mea vertit oratio, quorum nimirum in gratiam exigua haec tractatio a me facta est, quam vobis nunc trado humanissime rogans, vt illam amice accipiat et cogitetis, me nihil aliud egisse, quam quod officium mihi a societate nostra oblatum postulauerit. Cui quidem si non satisfeci, mente ac voluntate vt contenti sitis, ab humanitate Vestra spero. lam vero, quod omnium mihi grauius esse duco, adhuc super-



est, vt Vobis de cursu annorum academicorum prospere peracto gratuler, pro fauore ac beneuolentia Vestra, quam in societate, qua nobis coniuncti fuistis, et in conuersatione Vestra amoenissima nobis exhibuistis, gratias agam, Vobis iter in patriam parantibus valedicam, ac denique tristitiam, quam nobis omnibus Vester affert discessus, doloremque sermone exprimam. Viribus sane hic opus est. Meum ne quidem moerorem satis testificari valeo, quomodo igitur omnium membrorum collegii nostri afflictionem oratione mea comprehendam? Iactura Vestrum eiusmodi est, vt, quamuis in dicendo versatissimus essem, certo mihi esset succumbendum. Ignoscatis mihi igitur, amici suauissimi, si ob dolorem, quem egomet ipse ex Vestro abitu capio, haud ornate nec eleganter sim loquuturus, orationemque meam aequi bonique consuletis. Amplissimus sane nobis pateret campus, Vestra extollendi laudandique merita, nisi ingenii imbecillitas impedimento esset. Documenta eruditionis pariter ac amicitiae in nos Vestrae eiusmodi fuerunt, vt summam inde haurire nobis licuerit et vtilitatem et gaudium. Quanta animum nostrum capiebat voluptas, quum Vestris sermonibus dulcissimis ac iucundissimis frui possemus? Quanta laetitia nos penetrabat, quum consuetudine Vestra vti licuerit, quantaque mens nostra perfundebatur hilaritate, quum in societate nostra Vobiscum amice certaremus. Iam veritates grauissimas diuinique verbi doctrinas strenue propugnabatis, omnesque serupulos etiam si acutissime inuolutos dissoluebatis. Iam iterum dubia magnae speciei efformando veritates ab altero ad disputandum prolatas adgredebamini atque acerrime impugnabatis. Quod vero maxime Vobis laudi ducitur, in his eruditis certaminibus eiusmodi vtebamini modestia ac humanitate, vt in dies amor in Vos nosster cresceret, nosque magis magisque cuperemus, Vobiscum de veritatibus varie ab eruditis explicatis disserere atque disputare. Arenam, in quam Vobiscum ascenderamus, nunquam deseruimus, nisi noua accepta occasione, Vestra admirandi merita, maximaque ex sermonibus Vestris reportata vtilitate.

Verbo

Verbo: fuistis deliciae nostrae societatisque decus ac ornamentum. Quid de aliis Vestris virtutibus insignibus dicam, quae Vos ornant? sunt sane illae innumerae, ut eas describere verbisque explicare nequeam. Quam in collegiis auditorisque publicis frequentandis ac in musaeis Vestris adhibuistis diligentiam, qua industria in aliis quoque scientiis pro ingenii Vestri praesentia usi estis, iam aliis quamplurimis, qui Vestra familiaritate fruuntur, notum est, ut indicio eius haud egeat. Sed non tantum litteris operam dedistis, morumque praecepta in scholis auribus percepistis, sed etiam eiusmodi vitam vixistis, uti solet a viris honestate ac probitate inclytis. Multa ad hoc probandum afferre possem, nisi hoc vetaret modestia, qua singularis, et nisi vereretur videri magis esse panegyricus, quam meritorum testis. Sunt sane omnes hae amoenitates, quae nobis ex Vestra consuetudine oriebantur, et iucunda et tristis recordatio. Iucunda, si in illa suavissima momenta cogitatione nos transponimus; tristis vero, si iam amitti debere eiusmodi eruditos ac virtute praeditos amicos fatum exigit. Nonne merito Vestrum abitum lugemus, nonne iure Vestrum iactura summa nos perfundit tristitia? Hem! non amplius Vestra praesentia societas nostra splendebit, non amplius amoenissima illa certamina Vobiscum inibimus, non amplius colloquio Vestro suavissimo fruemur. Quid est, quod suppressere valeat dolorem, et quid vulnere huic, quo Vestro affecti sumus discessu, mederi potest? In patriam tendentes afflicti Vos intuemur, optimi sodales, carissimi amici. Athenas Salanas iam iam relinquentes et ad consanguineos properantes oculis Vos prosequimur. Eheu, iam aspectus Vestri nobis eripitur, segregant nos montes, quibus Iena nostra circumdatur. Proficiscimini igitur prospere, amici perdilecti. Quamvis oculis Vos prosequi non possimus, votis iisque ardentibus Vos prosequemur. Exspectant Vos studiorum Vestrorum mercedes, amplissimique honores Vobis parati sunt. Colligite iam laborum ac diligentiae fructus vberrimos, patriaeque sitis ornamento.



Eruimini premiis meritorum Vestrorum dignissimis, ac crescat
semper laudum fama. Nos Vobis fausta quaeuis precantes fe-
licitate Vestra gaudebimus. Velit Numen illud supremum,
quod omnia gubernat, vota exaudire nostra, Vobisque omnia
prosperè vertat. Sint procul a Vobis mala quaecunque, nulla-
que dulcissimam Vestram felicitatem turbet calamitas. Respon-
deat Deus T. O. M. precibus Vestris, et adiuet vos Omnipote-
rens perfungentes laboribus. Valete, amici longe acstuma-
tissimi, fauete nobis, omniaque feliciter agite.





NOMINA SODALIVM

EA SERIE, QVA ALBO NOSTRO INSCRIPTA
LEGVNTVR.

P. MVMTEN, Sonderburgo - Slesuicenfis.

C. F. BRODERSEN, Hufumo - Slesuicenfis.

I. D. HOFMANN, Hamburgenfis.

G. TH. WEBER, Vinarienfis.

F. G. F. ASVERVS, Vinarienfis.





NOMINA SODALIVM

EA SERIE, QVA ALBO NOSTRO INSCRITA
LEONIVM

- R. MVMSEN, Sondersburgo-Slesuicensis.
- C. F. BRODERSSEN, Hafnise-Slesuicensis.
- I. D. HOFMANN, Hamburghensis.
- G. H. WEBER, Misenensis.
- F. G. E. ASSEVVS, Wismarsensis.



01A 6600

ULB Halle 3
002 932 490



R







DE
VATICINIIS NON CERTIS
NISI OBSCVRIS.

DISSERIT
ATQVE SIMVL
VIRIS DOCTISSIMIS ATQVE ORNATISSIMIS
NOBILISSIMO

V. B. GLANDORFF

RIGA-LIVONO,
GENEROSO
I. A. DE BREMEN

BREMENSI,
NOBILISSIMO

I. CLAVSSEN

SONDERBVURGO-SLESVICENSI,
IAM ITER IN PATRIAM PARANTIBVS IVBENTE COLLEGIO,
QVOD

PRAESIDE
VIRO CLARISSIMO DOCTISSIMO
PAVLO IACOBO BRVNS
PHILOSOPHIAE DOCTORE IN ACADEMIA IENENSI SOCIET. DVC.
TEVT. SODAL. ORD.

LITTERIS HVMANIORIBVS ET EXERCITATIONIBVS
DISPVTATORIIS OPERAM NAVAT,
FAVSTA QVAEVIS PRECATVR

AVCTOR
PAVLVS MVMSEN
SONDERBVURGO-SLESVICENSI,

LITTERIS STRAVSSIANIS.